

Mirko Jankov
Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu
Split

UDK: (450.2/.4):783](497.583Srednja Dalmacija)
27-528:27-535.35](497.583Hvar,Stari Grad, Vranjic)

Maja Milošević Carić
Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu
Split

SJEVERNOTALIJANSKI CECILIJANSKI REPERTOAR U DALMACIJI: TRI STUDIJE SLUČAJA¹ HVAR, STARI GRAD I VRANJIC: MLETAČKA POVIJEST KAO DIO ZALOGA DRUŠTVENOKULTURNIH GIBANJA I DUHOVNOGLAZBENIH TRADICIJA

Počeci prodora (glazbe) cecilijanskog pokreta u Dalmaciju sežu u drugu polovicu 19. stoljeća, pri čemu su – s obzirom na specifične društvene, kulturne i političke veze dviju jadranskih obala – njegove tekovine ponešto snažnije dopirale s područja sjeverne Italije. „Dalmatinska“ prošlost i sadašnjost glazbe proizišle iz sjevernotalijanskog cecilijanskog pokreta skicirat će se u ovome radu na temelju studija triju slučaja: katedrale sv. Stjepana I. (pape i mučenika) u Hvaru, zatim crkve dominikanskog samostana sv. Petra mučenika u Starome Gradu te župne crkve sv. Martina biskupa u Vranjicu. Zaključci o počecima i kontinuitetu njezinih izvedbi iznijet će se na temelju konzultiranja glazbeno-arhivskih izvora triju navedenih lokaliteta, ali i uvidom u tamošnju suvremenu glazbenu praksu, što svjedoči o implementaciji (sjevernotalijanskog) cecilijanskog izričaja u onaj lokalni.

Ključne riječi: cecilijanski pokret; sjevernotalijanski skladatelji; 19. - 21. stoljeće; Hvar; Stari Grad; Vranjic

---

¹ Ovaj rad izvorno je objavljen na engleskom jeziku pod naslovom The Northern-Italian Caecilian Repertoire in Dalmatia: Three Case Studies, u međunarodnom zborniku *Između Srednje Europe i Mediterana: glazba, književnost i izvedbene umjetnosti / Between Central Europe and Mediterranean: Music, Literature and Performing Arts*, ur. Ivana Tomić Ferić – Antonela Marić, Split, 2021., 79-101.

Počeci prodora (glazbe) cecilijanskog pokreta u Dalmaciju sežu u drugu polovicu 19. stoljeća, pri čemu su njegove tekovine nešto snažnije dopirale s područja sjeverne Italije, kao svojevrsni odjek mletačke prošlosti koja ju krasila. Naime, povijest Dalmacije obilježena je višestoljetnom (pa i višekratnom) vladavinom Venecije, razdobljem tijekom kojeg njezini krajevi funkcioniraju kao vrlo osjetljivi seizmografi gospodarskih, društvenih, vjerskih i kulturnih zbivanja u susjednoj Italiji, a time i Europi. Mlečani, rano uočivši potrebu za stjecanjem nadzora nad istočnom obalom Jadrana, tijekom prve polovice 12. stoljeća osvajaju Zadar, cijelu nekadašnju bizantsku Dalmaciju, Biograd i Šibenik (1115. - 1116.), a potom i srednjodalmatinske otoke (do 1146.) na kojima su 1154. osnovali posebnu biskupiju kako bi dodatno učvrstili njihovo odvajanje od hrvatsko-ugarskog kopna. Sjedište novoosnovane biskupije, koja je obuhvaćala otoke Hvar, Brač, Vis i Korčulu s okolnim otočićima i hridima, postaje današnji Stari Grad na Hvaru, *koji time dobiva - post multa saecula - civitet*.² Osnivanje biskupije i afirmacija Staroga Grada kao važnog urbanog središta na istočnom Jadranu jedini su ostatak kratkotrajne prve vladavine Mlečana, pod čiju drugu vlast otok Hvar ponovno pripada nakon gotovo stotinu godina pod upravom Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva, što je započela 1180.³ Naime, hvarsko je stanovništvo, iscrpljeno od stalnih napada omiških gusara, zatražilo zaštitu Mletačke Republike kao najveće pomorske sile na Jadranu. Stoga su 5. veljače 1278. hvarski puk i vlastela pismeno ovlastili svoga biskupa (Šimuna?) da joj preda ovlasti nad Hvarom i drugim otocima u biskupiji. Tim su se dokumentom - „*krsni(m) list(om)*“ *današnjeg*, „*novoga*“ *Hvara - Hvarani obavezali i da će „sagraditi grad [...] u kom će stanovati i [mletački načelnik]*“.⁴ Od te godine, sukladno mletačkim htijenjima, ustrajalo se na izgradnji i proširenju (benediktinskog) područja Ljesne kao novog središta otoka - Novoga Hvara (*Lesine*), čiji je civitet potvrđen nekoliko godina poslije (kako se čini, pred kraj

² Joško Kovačić, Razvoj grada i luke Hvara kao vojnog i pomorskog središta, *Grada i prilozi za povijest Dalmacije* 25./2012., Split, 32. Novoosnovana Hvarska biskupija pripadala je Zadarskoj nadbiskupiji sve do konca 12. stoljeća, kada (kao sufraganska dijeceza, uz neke prekide) postaje dijelom Splitske metropolije, pod čijom je jurisdikcijom i danas (*ibid.*).

³ Vidi više o navedenom razdoblju u: *ibid.*, 32-35.

⁴ *Ibid.*, 36. Dakle, današnji se grad Hvar prvi put spominje tek u 13. stoljeću, ne kao naseljeno mjesto, već kao uvala u kojoj su bili smješteni benediktinski samostan i crkva sv. Marije (*sancta Maria de Lesna in insula Farre*), što su bili nekoć na položaju *katedralnoga sklopa u današnjem „novom“ Hvaru* (*ibid.*, 33). Valja istaknuti da se za druge mletačke vladavine uz južni dio nekadašnje crkve sv. Marije 1405. dovršavala crkva posvećena sv. Stjepanu papi, što će postati titularom buduće hvarske katedrale. Kovačić, Razvoj grada i luke, 319.

13. stoljeća), kada ondje dolazi mletački načelnik, a iz Staroga Grada premješta se i biskup.⁵

Tijekom druge, osamdesetogodišnje venecijanske vladavine prostor Hvarske biskupije sužen je (oko 1300.) na područje koje obuhvaća sve do danas,⁶ no s druge strane biskupija dobiva Kaptol (najranije 1305.), zbor uglednih svećenika koji pomaže biskupu u upravljanju svim hvarskim župama sve do kraja 16. stoljeća. Druga mletačka uprava, zaslužna i za gradnju Arsenala, Fortice i općinskog pristana, ključnih objekata nekadašnjeg iznimnog vojnopomorskog značenja te do danas prepoznatljivih dijelova vizure grada Hvara, završila je u veljači 1358. pripajanjem cijele Dalmacije, pa tako i otoka Hvara, Ugarsko-Hrvatskom Krajevstvu.⁷ Međutim, pod ugarsko-hrvatskom vlašću otok biva tek nešto više od šest desetljeća, preciznije do 1420., kada se po treći put vraća pod vlast Mletačke Republike u kojoj ostaje gotovo četiri stoljeća, sve do njezina pada 1797.

Unatoč stalnim sukobima između plemića i pučana oko sudjelovanja u komunalnoj upravi, koje kulminiraju pučkim ustankom predvođenim Matijom Ivanićem, odnosno građanskim ratom od 1510. do 1514.,⁸ tijekom prvog stoljeća i pol ove posljednje i najduže vladavine Venecije cijela hvarska komuna doživljava gospodarski procvat. Posebice se to odnosi na njezino središte, grad Hvar, tada već glavno uporište Mletaka u plovidbi istočnim Jadranom i zimovalište mletačke ratne flote. O njegovu tadašnjem punom ekonomskom i kulturnom usponu svjedoče tragovi bogate urbanističke baštine („Fabrika“, „Fontik“, Kneževa palača, Loggia, vlasteoski ljetnikovci, „novi“, dovršeni Arsenal nad kojim je početkom 17. stoljeća izgrađeno i kazalište, katedrala u današnjim konturama⁹, itd.) i spomenici renesansne književnosti, koji se ogledaju u djelima Marina Gazarovića (oko 1575. - 1638.), Hanibala Lucića (1485. - 1553.), Jerolima Bartučevića (kraj 15. st. - oko 1550.) i drugih hvarskih autora. Međutim, i *Città Vecchia* od kraja 15. i tijekom 16. stoljeća proživljava doba svoje ponovne konjunktore, obilježeno

⁵ *Ibid.*, 36.

⁶ Danas obuhvaća otoke Hvar, Brač, Vis, te otočiće Šćedro, Biševo, Palagružu i Paklinske otoke.

⁷ *Ibid.*, 45.

⁸ Vidi više o pučkom ustanku u: Grga Novak, *Hvar kroz stoljeća*, Zagreb, 1972., 82-93; Lovorka Čoralić, Otok Hvar u prošlosti, *Otok Hvar*, ur. Miro A. Mihovilović, Zagreb, 1995., 80-82; Joško Bracanović - Marija Zaninović-Rumora, Novi izvori o hvarskome pučkom ustanku, *Croatica Christiana periodica*, 44. (85.)/2020., Zagreb, 51-79.

⁹ Početkom treće mletačke vladavine biskup Toma Tomasini počinje graditi novoga i većega Sv. Stjepana, crkvu dovršenu 1435., dok se nakon 1520. počinje pregrađivati hvarska katedrala u današnji oblik. Jedinstvenim titularom postaje sv. Stjepan, papa i mučenik, dok Sv. Marija iščezava iz gradske hagiopografije. Kovačić, Razvoj grada i luke, 319-321.

pjesništvom renesansnog barda Petra Hektorovića (1487. - 1572.) i novim poletom starogradske luke te mijenama vizure uvale kojom otada dominiraju dva i danas impozantna zdanja, dominikanski samostan sv. Petra mučenika (1482.) i ladanjsko-gospodarski kompleks obitelji Hektorović („Tvrđalj“, sred. 16. st.). Međutim, razdoblje blagostanja na otoku prekinuto je provalom tursko-osmanlijskih osvajača u luke Stari Grad, Hvar, Jelsu i Vrbosku 1571., dok je grad Hvar dodatno razoren eksplozijom barutane u tvrđavi 1579. godine. Navedeni događaji utjecali su na postupni pad gospodarskog i životnog standarda na cijelome otoku. Posebice je period od sredine 17. do kraja 18. stoljeća obilježen stagnacijom na polju umjetnosti i uopće padom kvalitete života u Hvaru. Na to su nedvojbeno utjecale i ekonomske (ne)prilike, poput smanjenja pomorskog i trgovačkog značenja hvarske luke, uzrokovanog opadanjem trgovine između Venecije i Istoka. Gubljenjem statusa glavne mletačke ratne luke istočnog Jadrana i ostajanjem izvan glavnih tokova pomorske trgovine, u Hvaru je polako zamirao - zajedno s vladaricom mu *Serenissimom* - gospodarski, a time i kulturni život. S druge strane, za razliku od Hvara, obilježenog postupnim nazadovanjem kroz veći dio 17. i gotovo cijelo 18. stoljeće, Stari Grad *laganim tempom nešto prije XVII. stoljeća započinje svoj novi uspon u ascendentnoj krivulji koja onda do kraja XIX. stoljeća nije više padala*.¹⁰ Izrazito snažan nagovještaj „zlatnog“ devetnaeststoljetnog Staroga Grada osjetan je još od sredine 18. stoljeća, vremena opsežnijih graditeljsko-urbanističkih zahvata u gradu, a zatim i tijekom posljednjih godina mletačke vlasti, kada smanjenjem moći *Serenissime* lokalno stanovništvo dobiva više mogućnosti za osnivanje i vođenje vlastitih poduzetništava, posebice u brodarstvu, pomorstvu i trgovini.¹¹

Političke preokupacije i vojni interesi Venecije odrazili su se na svoj način i u slučaju Vranjica, nevelika ali slikovita otoka (koji je s vremenom postao poluotok) s istoimenim naseljem.¹² Smješten nadomak grada Splita, pri dnu Kaštelanskoga zaljeva, nedaleko od ušća rijeke Jadro, odnosno stare Salone, a potom i (staro)hrvatskog Solina, Vranjic je u različitim povijesnim i društvenim previranjima nekoliko puta doživljavao rušenja i nove uspostave života. Pod imenom

¹⁰ Niko Duboković Nadalini - Vinko Ružević, Urbanistički i građevinski razvoj Staroga Grada u prošlosti, *Prilozi povijesti otoka Hvara* IV./1974., Hvar, 22.

¹¹ Mateo Bratanić, U sjeni Hvara: razvoj luke Stari Grad, *Luke istočnog Jadrana: zbornik Pomorskog muzeja Orebić*, ur. Mithad Kozličić, Orebić, 2006., 236.

¹² Vranjic je zbog svoje slikovitosti i morskoga smještaja i u novijoj prošlosti bio uspoređivan s Venecijom; nazivan je stoga često *Vraghizza - Piccola Venezia*.

Vrana spominje se još 950., u povelji hrvatskoga kralja Krešimira I.¹³ U istoj ispravi navodi se i da je tu sagrađena crkva, posvećena trima nebeskim zaštitnicima: sv. Martinu biskupu, sv. Stjepanu papi i Blaženoj Mariji Djevici.¹⁴ Isprva kraljevsko dobro, s vremenom postaje posjedom splitskih nadbiskupa. Mlečani su ga 1204. - tijekom IV. križarske vojne (1202. - 1204.) - porušili iz osvete, budući da je tadašnji splitski nadbiskup Bernard (oko 1140. - 1217.) bio pomogao Zadranima da se oslobode mletačko-križarske vojske.¹⁵ Sličnu je sudbinu uništavanja i obnavljanja Vranjic doživljavao još nekoliko puta, osobito u 16. i 17. stoljeću. Kad su Osmanlije 1537. osvojili nedaleki Klis i potom krenuli u napad na Split, Vranjic nanovo biva porušen, a njegovi žitelji pobijeni ili izbjegli. Godine 1571., tijekom Ciparskog rata (1570. - 1573.), Turci još jednom pustoše Solin i Vranjic, a Mlečani, iz strateških razloga, odlučuju porušiti naselje.¹⁶

Prijelomni novovjekovni događaj za ovo mjesto bez sumnje je oslobođenje Klisa kao ključne vojne baze u Dalmaciji od Turaka 1648. (Solin i Vranjic oslobođeni su godinu dana prije toga, 1647.), poslije čega (1650.) mletački generalni providur za Dalmaciju i Albaniju, Lunardo (Leonardo) Foscolo (1588. - 1660.), u Vranjic - ali i u susjedna mjesta Klis i Solin - dovodi oko 600 obitelji s područja Petrova polja u Dalmatinskoj zagori (pojedininim se prezimenima opstojnost sa sigurnošću može utvrditi i danas).¹⁷ Narod, isprva ribari, mornari i težaci, po potrebi i vojnici, a u 20. stoljeću i industrijalni radnici, koji je nastanjivao vranjički poluotok i najbliže okolno područje češće je oskudijevao no obilovao u svojim životnim potrebama. Ipak, uvijek se uspijevao othrvati negativnim vanjskim činiteljima, a s vremenom je razvio znatan pa i prepoznatljiv kulturni i duhovni identitet, svojevrsnu sintezu naslijeđenog/tradicijskog i stranog/usvojenog.¹⁸

Elementi svekolike materijalne i tradicijske baštine u svim navedenim sredinama, Hvaru i Starome Gradu, kao primjeru svojevrsna *urbanog otočnog diptiha*,

¹³ Duško Kečkemet - Ivo Javorčić, *Vranjic kroz vjekove*, Split, 1984., 49.

¹⁴ *Ibid.*, 50.

¹⁵ Lovre Katić, Solin od VII do XX stoljeća, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 9./1955., Split, 84.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ *Ibid.*. Vidi također: Lovre Katić, *Bilo jedno ubavo selo*, 2. dopunjeno izdanje, ur. Ivan Mužić, Split, 2007., 13-29.

¹⁸ Mali je Vranjic hrvatskoj kulturi podario i zaslužna imena poput onih povjesničarā don Frane Bulića (1846.-1934.) i don Luke Jelića (1864.-1922.), pjesnika Stjepana Benzona (1921.-1990.), mons. Ante Jurića (1922.-2012.) i dr., koji su svojim životom i radom značajno utjecali na kulturnoduhovna gibanja u hrvatskoj sredini. Mirko Jankov, Večernje koje se pjevaju u Vranjicu, *Tusculum* 4./2011., Solin, 177.

a Vranjicu kao ribarskom i težačkom (tek manjim dijelom i prigradskom) selu, reflektiraju uz domaći i lokalni idiom (dobrim dijelom konzervativan u htijenjima i usmen u načinu transgeneracijske egzistencije) ujedno i elemente importiranog, a potom i akulturiranog.

Gledajući u tom smislu na talijanske utjecaje, poglavito one sa sjevera, razvidno je da i nakon kraja mletačke vlasti, odnosno pada *Serenissime* 1797., oni ostaju snažno ukotvljeni u dalmatinskoj kulturi, umjetnosti i jeziku - ne jenjavajući u potpunosti ni do danas. Jedan od p(r)okazatelja te teze svakako je i duhovna glazbena baština Dalmacije, koja se napose ogleda u sačuvanom (sjeverno)talijskom cecilijanskom repertoaru, što je bio, a ponegdje i ostao dijelom lokalne crkvenoglazbene prakse. Ta „dalmatinska“ prošlost, ali i sadašnjost glazbe proizišle iz (sjeverno)talijskog cecilijanskog pokreta skicirat će se u ovome radu na temelju studija triju slučaja - katedralne sv. Stjepana I. (pape i mučenika) u Hvaru, dominikanskog samostana sv. Petra mučenika u Starome Gradu i župne crkve sv. Martina biskupa u Vranjicu - čime će se nastojati iznijeti preliminarni zaključci o počecima i kontinuitetu njezinih izvedbi te implementaciji (sjevernotalijskog) cecilijanskog izričaja u onaj lokalni.

Glazba (sjeverno)talijskih cecilijanaca u Hvaru, Starome Gradu i Vranjicu

Dostupni glazbenoarhivski izvori ukazuju na to da su se skladbe sjevernotalijskih cecilijanskih skladatelja uvriježile u repertoar katedralnih, samostanskih i župnih kapela diljem Dalmacije - ponajviše u desetljećima krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Međutim, iako ih je najveći dio s vremenom postupno iščeznuo iz crkvenih repertoara u Dalmaciji, posebice slabljenjem cecilijanskih strujanja nakon 1930ih, iz suvremene izvođačke prakse razvidno je da su se pojedina djela sjevernotalijskih cecilijanaca održala do danas, postavši vrijednim segmentima lokalnih živućih pjevačkih tradicija.

O gradiću Cividale del Friuli kao jednom od izvorišta iz kojeg je u drugoj polovici 19. stoljeća pritekao (crkveni) glazbeni repertoar u grad Hvar svjedoči dio muzikalija pohranjenih u Kaptolskom arhivu,¹⁹ a koje su nekoć, kako se čini, bile u vlasništvu dvojice istaknutih tamošnjih skladatelja i crkvenih glazbenika, Giovannija Battiste Candottija (1809.-1876.) i Jacopa Tomadinija (1820.-1883).²⁰

¹⁹ Kaptolski arhiv smješten je danas iznad sakristije hvarske katedrale.

²⁰ Na to primjerice upućuje činjenica da je J. Tomadini potpisan na dva izdanja, vidi: 1) Kaptolski arhiv, Hvar, Zbirka muzikalija, sign. XXIVc.40, Franz Schubert / Henri Herz (ar.), *Grande fantasia et Finale alla militare*, Milan: F. Lucca, [s. a.]; 2) Kaptolski arhiv, Hvar, Zbirka muzikalija, sign. XXIVc.10, Jacopo Tomadini - Giovanni Battista Candotti, *Due Adoramus*, Udine: L. Berletti, [s.

Candotti je uz Tomadinija, „Palestrinu 19. stoljeća“²¹ - svojega učenika i asistenta-orguljaša, koji ga je nakon smrti naslijedio u crkvenim dužnostima i na mjestu kapelnika katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije u Cividaleu - bio jedan od najistaknutijih pokretača i predstavnika sjevernotalijanskog cecilijanskog pokreta, prema čijim je načelima i skladao, obnavljajući kao vrstan kontrapunktičar „prvu praksu“ (*prima prattica*) i Palestrinin glazbeni jezik.²² Ipak, Candottijevi autografi sačuvani u Kaptolskom arhivu odnose se prvenstveno na glazbu za instrumente s tipkama: jednu arhivsku jedinicu čini zbirka sastavljena od njegovih 38 koračnica za orgulje skladanih između 1830. i 1850.,²³ dok se kod dviju radi o preradbama - jedna jedinica sadrži 10 duhovnih ili instrumentalnih skladbi raznih autora u Candottijevoj preradbi za orgulje,²⁴ a u drugoj je pak *Sinfonia* za orgulje, op. 40, koju je pak priredio za klavir četveroručno.²⁵ Međutim, sudeći po popisu muzikalija koje su se - svakako (do) 1975. - čuvale na koru hvarske katedrale, a danas im se nažalost gubi trag, hvarskim katedralnim glazbenicima bila su u (skladateljevu?) rukopisu nekoć dostupna i Candottijeva vokalno-instrumentalna djela, odnosno djela za muške zborove uz pratnju orgulja: dvije mise, napjev *Tu es Petrus*, stavci *Gloria* i *Credo* te po jedan *Tantum ergo* i *Miserere* (v. **Primjer**

---

a.]. Također, vlastoručnu posvetu G. B. Candottiju godine 1863. na naslovnici izdanja svoje mise za tri muška glasa i orgulje ispisao je skladatelj Aloysio Kunc (?-?), vidi: Kaptolski arhiv, Hvar, zbirka muzikalija, sign. XXIVc.44, Aloysio Kunc: *Missae brevis*, op. 23, Paris: P. Lethielleux, H. Casterman, 1861. U Kaptolskom su arhivu u tri jedinice sačuvani i Candottijevi autografi, ali i prijepisi djela drugih autora (L. A. Marsana, J. B. Cramera, J. C. H. Rincka i B. Cordansa) u najmanje četiri jedinice. V. više o glazbenoj zbirci Kaptolskog arhiva u Hvaru u: Maja Milošević Carić, *Umjetnička glazba na otoku Hvaru od 17. do početka 20. stoljeća* [doktorska disertacija obranjena na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2020.], Zagreb, 2020., 33-73 (popisi na str. 196-237).

- ²¹ Marvin Tartak (rev. Carlida Stefan), Tomadini, Jacopo, *Grove Music Online*, <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.28075> (pristup 20. rujna 2021.).
- ²² O ulogama Candottija i Tomadinija u cecilijanskom pokretu vidi više u: Franco Colussi - Lucia Boscolo Folegana (ur.), *Candotti, Tomadini De Santi e la riforma della musica sacra*, Udine, 2011.
- ²³ Kaptolski arhiv, Hvar, Zbirka muzikalija, sign. XXIVa.1, Giovanni Battista Candotti, *Mie composizioni per Organo | distribuite in sei volumi | Volume terzo | Marzie*, rukopis, 1871.
- ²⁴ Radi se o preradbama skladbi koje su izvorno napisali skladatelji: Georg Friedrich Händel (1685. - 1759.), Christoph Willibald Gluck (1714. - 1787.), Luigi Boccherini (1743. - 1805.), Wolfgang Amadeus Mozart (1756. - 1791.), Ludwig van Beethoven (1770. - 1827.), Franz Liszt (1811. - 1886.), Jacopo Tomadini (1820. - 1883.). Vidi: Kaptolski arhiv, Hvar, Zbirka muzikalija, sign. XXIVa.2, Giovanni Battista Candotti (ar.), *Dieci pezzi | di varii autori | da me ridotti per Organo*, rukopis, [s. a.].
- ²⁵ Kaptolski arhiv, Hvar, Zbirka muzikalija, sign. XXIVa.14, Giovanni Battista Candotti (ar.), *Sinfonia | ridotta per pianoforte a 4. mani | opera 40*, rukopis, [s. a.]. Nije poznato kakvog je sastava izvornik te je li Candotti njegov autor.

1).²⁶ U spomenutom popisu uz potonji *Miserere* - kojemu je u (diplomatičkom?) naslovu pripisana namjena *a due voci* - navedeno je da se čuvao u dionicama tenora I. (8 primjeraka), tenora II. (6) i basa (9), što međutim sugerira zborsko troglasje.²⁷ Ukoliko se zaista radilo o djelu troglasnog vokalnog sloga, vrlo je vjerojatno da je riječ o Psalmu 51 (50) koji (sve do) danas u hrvatskom prepjevu izvode pjevači u hvarskoj katedrali, ali i u vranjičkoj župnoj crkvi, o čemu će biti riječi ponešto kasnije. Za naglasiti je da se Candottijev *Miserere*, tj. *Smiluj se meni, Bože*, izvodi u hvarskoj katedrali svake godine na *Barabôn*, poseban obred Velike srijede, obvezno uz prethodeću antifonu *Christus factus est*, također u hrvatskom prepjevu (*Isus posta*),²⁸ čiji se autor navodi samo po prezimenu Mayer.²⁹ Oba su djela - dakle, navedenim redom: 1. *Isus posta*; 2. *Smiluj se meni, Bože*³⁰ - sačuvana isključivo u recentnijim notnim zapisima na koru hvarske katedrale: u dionicama tenora I., tenora II. i basa zabilježenim u rukopisu otprilike 1970ih. Na njihovu je temelju 2011. načinjen partiturni kompjutorski zapis kojim se danas služi hvarski katedralni zbor, ponajprije u smislu melodijskoga podsjetnika, budući da su spomenuti napjevi, izvodeći se iz godine u godinu, prešli u sferu usmene tradicije, uvjetno rečeno tradicijske crkvene glazbe grada Hvara.

Candotti je osim s autografima (ali i kao autor ponekih prijepisa skladbi drugih skladatelja) u Kaptolskom arhivu zastupljen i u dvjema tiskovinama. Kod

²⁶ Vidi: Janka Šanjek, *Popis muzikalija na koru katedrale u Hvaru*, [s. 1.], 1975., 9 (strojopis, vidi sign. Ib.26-Ib.32). Popis je dostupan na internetskoj stranici: <https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiii.v.a.&id=11144> (pristup: 20. rujna 2021.).

²⁷ *Ibid.* (v. sign. Ib.32).

²⁸ Ista skladba, uz koju je također zabilježen autor prezimena Mayer, sačuvana je među rukopisima glazbenoarhivske zbirke Dominikanskoga samostana u Starome Gradu, što sugerira njezine izvedbe u pripadajućoj mu crkvi tijekom 20. stoljeća: hrvatski prepjev sačuvan je u rukopisu iz 1930-ih, dok prijepis latinskog izvornika datira iz 1970ih. Usp. Maja Milošević Carić, *Katalog muzikalija u arhivu Dominikanskog samostana sv. Petra Mučenika u Starome Gradu na Hvaru* [Catalogue of Music Manuscripts and Prints in the Dominican Monastery of Saint Peter Martyr in Stari Grad on the Island of Hvar], 2017., 125 (sign. VII.197), 174 (sign. VII.254/v). Dostupno na: <http://www.gidal.org/katalog/KatalogDsSG2017.pdf> (pristup 20. rujna 2021.). Vidi detaljnije o glazbenoj zbirci dominikanskog samostana u Starome Gradu u: Milošević Carić, *Umjetnička glazba*, 84-107 (popisi na str. 242-281).

²⁹ Moguće da je riječ o Johannu Simonu Mayru (Giovanniju Simoneu Mayeru) (1763. - 1845.), plodnom skladatelju crkvene glazbe i jednoj od ključnih figura u razvoju *opere serie* u razdoblju od 1790-ih do 1820-ih. Usp. Scott L. Balthazar, Mayr [Mayer], (Johann) Simon, *Grove Music Online*, <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.18181> (pristup 20. rujna 2021.).

³⁰ Budući da su se u crkvenom (glazbenom) životu grada Hvara kao sjedišta Hvarske biskupije valjale strogo slijediti vatikanske odredbe, pretpostaviti je da su se spomenuta djela ondje ranije izvodila na izvornom, latinskom jeziku, svakako do odluke o slavljenju liturgije narodnom jeziku donesene na Drugome vatikanskom koncilu (1962. - 1965.)

jedne se radi o milanskom izdanju *Repertorio dell'organista di Campagna: ossia Raccolta di pezzi facilissimi per Canto*,³¹ u kojemu su - osim njegove troglasne mise (*Messa a tre voci*) - sadržana djela za dva do četiri glasa uz pratnju orgulja drugih, mahom (sjeverno)talijanskih cecilijanskih autora, kao što su danas manje ili više poznati [A.] Cavi (?-?), [A.] Terziani (?-?), Candido Mamini (?-?), Luigi Vecchiotti (1904. - 1863.) i Jacopo Tomadini. Drugo pak udineško izdanje iz posljednje trećine 19. stoljeća pod naslovom *Due Adoramus* donosi dva uglazbljenja spomenuta himna, od kojih je jedno peteroglasno iz pera J. Tomadinija (ujedno i nekadašnjeg vlasnika tog izdanja), a drugo četveroglasno G. B. Candottija (v. **Primjer 2**).³² Valja spomenuti da su Tomadinijeve skladbe osim u spomenutim zbirnim, također sačuvane u još trima samostalnim izdanjima u Kaptolskom arhivu, što datiraju iz druge polovice 19. stoljeća. Kod prvog se radi o troglasnoj misi uz pratnju orgulja,³³ dok je kod drugih dvaju riječ o misi³⁴ i kantati³⁵ - djelima za troglasni, odnosno četveroglasni zbor uz pratnju orkestra koji se u hvarskoj katedrali mogao okupljati prigodom svečanijih crkvenih događanja, sastavljen od glazbenika-amatera aktivnih u hvarskome kazalištu.

Osim Candottijevih i Tomadinijevih skladbi, još desetak zbirnih te samostalnih rukopisnih i tiskanih jedinica sačuvanih u Kaptolskom arhivu - ponajprije zbornih djela uz pratnju orgulja; misa, himana, psalama i litanija autora kao što su primjerice Francesco Faà di Bruno (1825. - 1888.), Pierbattista de Falconara (1844. - 1915.), Luigi Bottazzo (1845. - 1924.), Antonio Coronaro (1851. - 1933.), Giovanni Battista Polleri (1855. - 1933.), Antonio Cicognani (1859. - 1943.), Pacifico Conti (?-?) i Luigi Marsano (?-?) - također sugeriraju dostupnost i izvedbe skladbi (sjeverno)talijanskih cecilijanskih „malih majstora“ u krugu hvarske katedrale još od posljednje trećine 19. stoljeća, otkada građa uglavnom datira. S druge strane, glazbenoarhivska zbirka dominikanskoga samostana sv. Petra mučenika ukazuje na mnogo snažniji priljev i uvriježenost cecilijanskoga repertoara u pripadajućoj kapeli u ponešto kasnijem razdoblju, prvim desetlje-

³¹ Kaptolski arhiv, Hvar, Zbirka muzikalija, sign. XXIVc.24, *Repertorio dell'organista di Campagna | ossia Raccolta di pezzi facilissimi per Canto*, Milano: Musica sacra, 1885.

³² Kaptolski arhiv, Hvar, Zbirka muzikalija, sign. XXIVc.10, Jacopo Tomadini – Giovanni Battista Candotti, *Due Adoramus*, Udine: L. Berletti, [s. a.].

³³ Kaptolski arhiv, Hvar, Zbirka muzikalija, sign. XXIVc.22, Jacopo Tomadini, *Messa a tre voci uguali con accompagnamento d'organo*, Milano: Musica sacra, [s. a.].

³⁴ Kaptolski arhiv, Hvar, Zbirka muzikalija, sign. XXIVc.53, Jacopo Tomadini, *Messa a tre voci uguali con orchestra*, Udine: L. Berletti, [s. a.].

³⁵ Kaptolski arhiv, Hvar, Zbirka muzikalija, sign. XXIVc.54, Jacopo Tomadini, *La risurrezione del Christo | Cantata a quattro voci ed orchestra*, Firenze: L. Berletti, [s. a.].

ćima 20. stoljeća, ponajviše pak 1930ih godina. O zamjetnom udjelu sjeverno-talijanskog cecilijanskog repertoara, mahom iščezlom iz tamošnje suvremene glazbene prakse, svjedoči čak stotinjak arhivskih jedinica - ponajviše zbirnih ili samostalnih rukopisnih, tek manjim dijelom tiskanih muzikalija (otprilike desetina) - pri čemu najveći broj skladbi pripada Lorenzu Perosiju (1872. - 1956.) i Oresteju Ravanellu (1871. - 1938.). Perosi, koji je za života djelovao kao kapelnik u bazilici sv. Marka u Veneciji te kao glazbeni ravnatelj u Sikstinskoj kapeli, istaknuo se skladanjem oratorija, ali i mnoštva duhovnih skladbi manjeg opsega, u kojima je snažno prisutan utjecaj gregorijanskog korala i polifonije 16. stoljeća.³⁶ Takvih 36 njegovih (kraćih) skladbi nalazi se u rukopisnoj glazbenoarhivskoj zbirci u starogradskome samostanu, uglavnom u prijepisu Rajmunda Kuparea³⁷ (1914. - 1996.), među kojima su litanije, himni, psalmi i mise za zbarske sastave (od dvoglasnih do četveroglasnih), najčešće u prepjevima na hrvatskom jeziku.³⁸ Također, u tisku su sačuvane još dvije njegove svečane mise, *Missa Pontificalis* za tri glasa (sopran, tenor i bas) uz pratnju orgulja³⁹ te *Missa | Te Deum Laudamus*⁴⁰ za dva glasa i orgulje, obje u izdanjima cijenjene talijanske izdavačke kuće

³⁶ Usp. John C. G. Waterhouse, Perosi, Lorenzo, *Grove Music Online*, <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.21357> (pristup: 20. rujna 2021.).

³⁷ Rajmund Kupareo, rodom iz Vrboske na otoku Hvaru, za života je djelovao kao filozof - estetičar, pjesnik i prozaik. Grad u kojem je započelo razdoblje njegove intelektualne afirmacije jest Dubrovnik, gdje je pristupio dominikanskom redu 1930., maturirao na Klasičnoj gimnaziji 1932., te završio studij na dominikanskoj Visokoj bogoslovnoj školi 1938. Iako nema podataka o njegovoj glazbenoj naobrazbi, poznato je da je prve skladateljske korake započeo za vrijeme studija u Dubrovniku, a nastavio ih potom u Starome Gradu, gdje od 1937. do 1939. vrši redovničku službu. Usp. Ivan Armanda, Akademik dr. fr. Rajmund Kupareo OP, *Marulić*, 39. (5.)/2006., Zagreb, 842-856. Kupareo je zaslužan za pritičanje zamjetnog dijela sačuvane rukopisne (a vjerojatno i tiskane) građe u glazbeni fond starogradske dominikanaca, i to ponajprije tijekom tridesetih godina 20. stoljeća (preko 140 jedinica). U njegovom rukopisu sačuvano je sedamdesetak jedinica – u većoj mjeri prijepisa, u manjoj mjeri autografa – koje je bilježio mahom za vrijeme svog novicijata u Dubrovniku, između 1932. i 1935., ali i za boravka u Starome Gradu.

³⁸ Generalno govoreći, većina sačuvanih skladbi i preradbi u Arhivu dominikanskoga samostana u Starome gradu namijenjena je izvedbama *a cappella*, rjeđe s instrumentalnom pratnjom - uglavnom instrumenata s tipkama (orgulja, klavira ili harmonija). Iz njihova sastava razvidno je također da se od početka 20. stoljeća zborovima sve češće priključuju i žene, najčešće u skladbama za mješovite vokalne sastave, kakva je primjerice Perosijeva *Missa Pontificalis*, dok je minoran udio jedinica koje sadrže isključivo ženske zborove.

³⁹ Arhiv dominikanskog samostana, Stari Grad, Zbirka muzikalija, sign. VIII.23, Lorenzo Perosi, *Missa Pontificalis*, Milano, Roma, Napoli, Palermo, Paris, London: G. Ricordi & C., cop. 1899.

⁴⁰ Arhiv dominikanskog samostana, Stari Grad, Zbirka muzikalija, sign. VIII.24, Lorenzo Perosi, *Missa | Te Deum Laudamus*, Milano, Roma, Napoli, Palermo, Paris, London: G. Ricordi & C., cop. 1899. Pretisak ove Perosijeve mise sačuvan je u župnoj crkvi u Vranjicu, v. fusnotu br. 57.

Ricordi, što datiraju iz 1899. S druge strane, većinom pak na izvornom latinskom jeziku, u rukopisu su sačuvane 24 skladbe Oreste Ravanella, istaknutog orguljaša, kapelnika u bazilici sv. Antuna u Padovi te autora niza instrumentalnih skladbi, zatim misa, moteta i drugih crkvenih djela.⁴¹ U ovome arhivu međutim nije pohranjena nijedna njegova misa, već kraće duhovne skladbe, mahom moteti namijenjeni vokalnim sastavima za dva do četiri glasa, nerijetko uz pratnju instrumenta s tipkama.

Osim većinski zastupljenih Perosijevih i Ravellovih djela skladanih prema cecilijanskim načelima, u dominikanskoj glazbenoarhivskoj zbirci nalaze se i duhovne skladbe stilski im srodnog izričaja, čiji su autori njihovi (mlađi i stariji) suvremenici i zemljaci Jacopo Tomadini (1829. - 1883.), Carlo Rossini (1839. - oko 1900.), Luigi Bottazzo (1845. - 1924.), Edoardo Bottigliero (1864. - 1937.), Giovanni Tebaldini (1864. - 1952.), Dionigio Canestrari (1865. - 1933.), Giuseppe Cicognani (1870. - 1921.), Raffaele Antolisei (1872. - 1950.), Giovanni Pagella (1872. - 1944.), Pietro Dentella (1879. - 1964.), Raffaele Casimiri (1880. - 1940.), Licinio Refice (1883. - 1954.) i Giovanni Battista Campodonico (1892. - 1958.), ali i ostali, poznati samo po (imenu i) prezimenu, npr. Eugenio Furlanetto, Odersio Gubinelli, W. Belamare, S. Ferro, G. Maggio, Mesani, Rossi, F. Zentella i dr. Zanimljivo je da je velik dio (sjeverno)talijanske cecilijanske glazbene literature zabilježen u prepjevima na hrvatskome jeziku, i to mahom iz prvih desetljeća 20. stoljeća - dakle, iz vremena prije Drugoga vatikanskoga koncila (1962. - 1965.) kojim je dozvoljena uporaba narodnih jezika u liturgiji (samim time i u njezinim „glazbenim dijelovima“) - razvidna je svojevrsna pro-hrvatska (glazbena) praksa čiji korijeni sežu u daleku prošlost starogradskih dominikanaca. Naime, uzme li se u obzir da su oni kroz povijest rabili narodni, hrvatski jezik, ponajprije u svojim propovijedima (o čemu je izvijestio i vizitator Hercolani 1614.), ali i u ponekim obredima, posebice u korizmenom razdoblju, za pretpostaviti je da se u dominikanskom samostanu i crkvi još od prvih stoljeća od njihova utemeljenja krajem 15. stoljeća njegovala i glazba na hrvatskom jeziku.⁴² I u daljnjem je tijeku povijesti dominikanska redovnička zajednica u

⁴¹ Usp. Virgilio Bernardoni, Ravello, Oreste, *Grove Music Online*, <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.48171> (pristup: 20. rujna 2021.).

⁴² Svakako valja istaknuti da je u samostanskom muzeju izložen rukopis s pet dvoglasnih napjeva *Benedicamus domino* notiranih menzuralnom notacijom, rijetkih sačuvanih zapisa ranog jednostavnog višeglasja u Dalmaciji (do 16. st.). Četiri su napjeva na latinskom jeziku, a jedan djelomično na latinskom i hrvatskom. U potonjem, namijenjenom pjevanju na blagdan Velike Gospe, nalazi se, naime, trop (proširenje) *Evo je prissal* u formi dvoglasnog rondela, ujedno i najraniji sačuvani zapis jednostavnog višeglasja na hrvatskom jeziku. Isti izvor sadrži i mrtvačku sekven-

Starome Gradu nastojala promicati hrvatski jezik te pro-hrvatske političke ideje, posebice u 19. i početkom 20. stoljeća, kada pristaje uz hrvatsku (narodnjačku) političku opciju, što se odrazilo i na duhovni repertoar koji se izvodio u dominikanskoj crkvi, sastavljen dakle velikim dijelom od skladbi, odnosno prepjeva na hrvatskom jeziku.

Govoreći, najzad, o (starijoj) glazbenoj kulturi duhovne provenijencije u Vranjicu, također se valja osloniti na pisane izvore. O vremenu 17. i 18. stoljeća svjedoči dokumentacija o djelovanju i uređenju župne crkve, životu mjesnih bratovština, potom i župne matice i sl.⁴³ Prvim stalnim vranjičkim župnikom poslije doseljenja stanovništva iz Petrova polja bio je pop glagoljaš⁴⁴ don Ivan Božanović (ili Božanov) (oko 1618. - 1664.), nakon kojega su i njegovi nasljednici - redom dijecezanski svećenici - slavili službu Božju rimskoga obreda, mahom na crkvenostaroslavenskom jeziku hrvatske redakcije.⁴⁵ O praksi glagoljanja u Vranjicu osim brojnih starih liturgijskih i drugih crkvenih knjiga (koje su pohranjene u arhivu župe) svjedoči i do danas sačuvano pučko crkveno pjevanje glagoljaške izvorišnosti. Ako je suditi po zapisu iz *Knjige mrtvih* (1742. - 1803.), za godinu 1743., vranjički su bratimi već tada zajednički pjevali - makar prilikom pokojničkoga misnog bogoslužja.⁴⁶ Nadalje, godine 1857. „nadstojnik od Solina od Vragnice“ Martin Ivić (?-?) za mjesnu je župnu crkvu sv. Martina naručio od prepisivača Grge Bezića (1797. - 1880.) iz Grohota na otoku Šolti rukopisni *Xivot Svetoga Spiridjuna* iz kojega su se obavljala uobičajena pjevanja „žića“ sv. Spiridona (u lokalnoj inačici Špira), zaštitnika pomoraca i maslinara.⁴⁷ Nadalje, iz

---

cu *Sudac gnjivan*, zapisanu u kvadratnoj notaciji na sistemu od četiri crte, čime se u kontekstu hrvatske glazbene kulture i hrvatskoga jezika otok Hvar, odnosno starogradski dominikanski samostan, potvrđuje kao lokalitet u kojemu se čuva najstariji dokument zapisane liturgijske glazbe na hrvatskom jeziku. Premda do danas ostaje nepoznato kada i kako je taj rukopis stigao u Stari Grad, nije za isključiti da se radi o izvoru hvarskoga podrijetla. V. više u: Hana Breko Kustura, Iz rukopisno-glazbene riznice samostana dominikanaca u Starom Gradu na Hvaru (15. - 16. st.): prilog tradiciji srednjovjekovne «jednostavne polifonije iz Hrvatske, *Humanitas et litterae: Zbornik u čast Franje Šanjeka*, ur. Lovorka Čoralić - Slavko Slišković, Zagreb, 2009., 803-817; Hana Breko Kustura, Examples of Liturgical Polyphony from Dalmatia, *Cantus planus, Papers read at the 16th meeting Vienna, Austria 2011*, ur. Robert Klugseder, Beč, 2012., 66-72.

⁴³ Slijedom ovih i drugih dokaza razvidno je da je većina kulturnih tendencija što ih je domicilno vranjičko pučanstvo izgrađivalo - u vremenu dakle nakon svojega doseljenja u novu sredinu s područja Petrova polja - bila vezana za mjesnu župnu crkvu sv. Martina biskupa.

⁴⁴ Kečkemet - Javorčić, Vranjic kroz vjekove, 86.

⁴⁵ *Ibid.*, 119.

⁴⁶ Mirko Jankov, Iz pučkoga crkvenog repertoara pjevača župe sv. Martina biskupa u Vranjicu, *Tusculum*, 9./2016., Solin, 192.

⁴⁷ *Ibid.*

jednoga dokumenta iz 1886. doznaje se da je glavni pjevač u crkvi primao stalnu novčanu nagradu, dok se koncem istoga stoljeća, 1894., imenom navodi četrnaest mjesnih crkvenih pjevača.⁴⁸ Iz ovih nekoliko podataka vidljivo je da je od 18. do 20. stoljeća (pučko) crkveno pjevanje u Vranjicu čvrsto uklopljeno u glagoljaško bogoslužje, bilo konstantno prisutno te spontano njegovano (usmenim načinom prenošenja). Međutim, u proteklom stoljeću takvo je muziciranje dobilo i nove poticaje oformljenjem Crkvenoga pjevačkog društva 1926. te potonjom učestalo suradnjom pjevača sa stručnim glazbenim voditeljima i orguljašima⁴⁹ (što se nastavilo do najnovijih vremena).⁵⁰

Izričajno proširenje primarnog, mjesnog pučkog glagoljaškog repertoara vranjički pjevači ostvarivali su u prvom redu preko svojih voditelja - samoukih i/ili stručno obučanih (crkvenih) glazbenika⁵¹ - koji su ih i upoznali sa skladateljski/stilski kodificiranim prinosima na koje ćemo se u nastavku ovoga izlaganja zaključno osvrnuti, a koji također podrazumijevaju cecilijansko okrilje.⁵² Mada nisu sve u recentnoj uporabi, na koru vranjičke župne crkve do danas se čuva znatan broj rukopisnih i tiskanih muzikalija namijenjenih glasovima - od 2 do 4 glasa, *a cappella* ili uz pratnju orgulja, ponekad tek orguljama solo - među kojima stanovit broj radova potpisuju poznata skladateljska imena sjevernotalijanskoga cecilijaniz-

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ Za župnu crkvu u Vranjica prve je orgulje - kao op. 134 - izgradio 1931. slovenski orguljar Josip (Josef) Brandl (1867. - 1938.). Ladislav Šaban, *Orgulje slovenskih graditelja u Hrvatskoj, Muzikološki zbornik XV./1979.*, Ljubljana, 36.

⁵⁰ Usp. Katarina Duplančić, *Pučko crkveno pjevanje u Vranjicu* [diplomski rad obranjen na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu], Zagreb, 2011., 13; Jankov, *Iz pučkoga crkvenog repertoara*, 192.

⁵¹ Današnja orguljašica u Vranjicu (od 1972.) jest Skolastika s. Marija Arsenija Vidović (r. 1939.), članica Družbe sestara služavki Maloga Isusa (Provincija svetoga Josipa - Split). Na toj službi prije nje/uz nju djelovali su mjesni svirači i zborovođe: Toma Bulić (1909. - 2001.), Vladimir Mirko Mikelić (1912. - 1947.), Vjekoslav Mikelić (r. 1938.), Mirko Mikelić (1947. - 2010.). Sa zborom je povremeno, u svojstvu suvoditelja, surađivao i Mirko Jankov (r. 1983.). Uz njih se pjevači još uvijek živo prisjećaju i trojice starijih zborovođa ili pomoćnika u vođenju zbora; to su o. Mijo Tomašinec (1915. - 1989.), franjevac trećoredac glagoljaš iz samostana svete Obitelji na Sukošanu u Splitu, don Ante Kusić (1922. - 2007.), zborovođa na Visokoj bogoslovskoj školi i orguljaš u prvostolnoj crkvi sv. Dujma u Splitu, te Antun fra Dominik (Dinko/Dine) Vlašić (1920. - 2007.), redovnik iz franjevačkog samostana svetog Ante na Poljudu u Splitu.

⁵² Dugogodišnje izvedbe umjetničke crkvene glazbe utjecale su u Vranjicu i na činjenicu da su pjevači svoj tradicijski troglasni repertoar (koji se najčešće ostvaruje u durskim suzvicima, tercnim paralelizmima melodijskih linija I. II. tenora te podržanim basom koji donosi tri osnovne harmonijske funkcije - toničku, subdominantnu i dominantnu) s vremenom proširili harmonijama koje su mu inače strane. Dobar primjer za to predstavlja pojava VI. stupnja u napjevu koji je transkribiran za potrebe ovoga rada.

ma: Giovanni Battista Candotti⁵³ (1809. - 1876.), Luigi Bottazzo⁵⁴ (1845. - 1924.), Roberto Remondi⁵⁵ (1851. - 1928.), Marco Enrico Bossi⁵⁶ (1861. - 1925.), Oreste Ravanello⁵⁷ (1871. - 1938.), Lorenzo Perosi⁵⁸ (1872. - 1956.) i Antonio Arnaldi⁵⁹ (1900. - 1984.).⁶⁰ Glazbene redakcije njihovih kompozicija, koje su generacije vranjičkih pjevača izvodile tijekom proteklih osamdesetak (a vjerojatno i više) godina, podrazumijevaju redovito (naknadno adaptirane) hrvatske tekstove (v. **Primjer 3**). Iako je bogoslužje u Vranjicu prije Drugog vatikanskog koncila, kako je već kazano, najčešće bilo obavljano na crkvenostaroslavenskom jeziku hrvatske redakcije (ponekad, međutim, i na latinskom jeziku), valja istaknuti da je upravo živi hrvatski jezik pjevačima bio primarnim predloškom po kojemu su izvodili skladbe izvorno skladane na osnovi latinskih tekstova. Mjesni je crkveni muški zbor stoga redovito interpretirao odabrane skladbe - napose one „cecilijanske“, a koje su pjevači osobito cijenili - na (ondašnjem) književnom i standardnom hrvatskom jeziku.

U izboru sjevernotalijanskih cecilijanskih uradaka, koje su pjevači nekada a i danas nastojali izvesti što kvalitetnije i umješnije, valja bez sumnje izdvojeno promotriti slučaj troglasne Candottijeve (*a cappella*?) skladbe naziva *Miserere*⁶¹ - koja je već bila spomenuta, u slučaju Hvara. Nju naime pjevači već desetljećima izvode ne samo uz (diskretnu) orguljsku pratnju (na način *colla parte*),

⁵³ Župna crkva, Vranjic, Zbirka muzikalija na koru, bez signature, Giovanni Battista Candotti, *Smiluj se meni Bože*, rukopis, [s. a.].

⁵⁴ Župna crkva, Vranjic, Zbirka muzikalija na koru, bez signature: 1) Luigi Botazzi [*sic!*], *Misa* | (*za 3-4 glasa*), rukopis, [s. a.]; 2) Luigi Bottazzo, *Otto pezzi* | *per Organo od Armonio ad uso liturgico* [op. 203], Padova: G. Zanibon, [s. a.].

⁵⁵ Župna crkva, Vranjic, Zbirka muzikalija na koru, bez signature, Roberto Remondi, *Klanjamo Ti se...*, rukopis [s. a.].

⁵⁶ Župna crkva, Vranjic, Zbirka muzikalija na koru, bez signature, M. Enrico Bossi, *Composizioni per organo* | (*op. 118*), Milano: Carisch S.p.A., [s. a.].

⁵⁷ Župna crkva, Vranjic, Zbirka muzikalija na koru, bez signature, Oreste Ravanello, *Zemlja za drhta*, rukopis, [s. a.].

⁵⁸ Župna crkva, Vranjic, Zbirka muzikalija na koru, bez signature, Lorenzo Perosi, 1) *Missa* | «*Te Deum laudamus*», Milano: G. Ricordi & C. Editori, [s. a.] [po svemu sudeći ovo je pretisak inačice partiture tiskane 1899., koja je sačuvana u starogradskom dominikanskom samostanu]; 2) *Ecce panis* [dodan je hrvatski tekst «*Anđeoske eto hrane*»], [s. 1.], [s. a.]; 3) *Ave Maria* | *per due voci eguali con accomp. d'Organo*, [s. 1.], [s. a.]; 4) *Hvalite Gospoda*, rukopis, [s. a.].

⁵⁹ Župna crkva, Vranjic, Zbirka muzikalija na koru, bez signature, Antonio Arnaldi, *Misa* «*Cecilijana*», [s. 1.], [s. a.].

⁶⁰ Osim kompozicija ovih autora, vranjički pjevači izvode i dvoglasnu *Misu treću* (*Missa tertia*, op. 7a) uz pratnju orgulja, djelo njemačkoga skladatelja Michaela Hallera (1840. - 1915.), također značajna kao cecilijanskog predstavnika.

⁶¹ Skladba se izvodi iz redakcije s hrvatskim tekstom, pod nazivom *Smiluj se meni Bože*, mada ju pjevači kolokvijalno nazivaju upravo izvornim, latinskim imenom.

već ujedno u kombinaciji s vlastitim, pučkim crkvenim napjevom za isti psalam (također troglasnim, za I. i II. tenor i bas).⁶² Osim što su članovi pjevačkog zbora Candottijevu skladbu dobro naučili i u cijelosti prihvatili (moglo bi se slobodno kazati i zavoljeli), ovoj neobičnoj pojavi zasigurno je pogodovao upravo njezin (pretežno) durski karakter, u koji se potom lako „dala uklopiti“ istovrsna zvučnost njihova tradicijskog napjeva (istoga za sve odabrane strofe). Izvedba - dužinom ovisna o potrebama obreda ili, ponekad, koncertnoj prezentaciji - odvija se na sljedeći način: poslije neizostavne prve, Candottijeve strofe, pjevači dalje u *alternatim*-maniri izvode izbor preostalih psalamskih redaka, na način da između onih komponiranih pjevaju (izostavljene) tekstove shodno vlastitu napjevu. Skladateljevo prokomponirao uglazbljenje, realizirano djelomično homofonijski, a dijelom polifonijski, pritom se - u slobodnoj, no ujedno i glazbeno uvjerljivoj *reinterpretaciji* - efektno izmjenjuje pa i nadopunjuje s *pučkim glazbenim epizodama*⁶³ upamtljive i zanosne melodičnosti te dosljedne harmonijske punoće.

Završna razmatranja

Svrha ovoga priloga skiciranje je svojevrsna nacrtu povijesnih i glazbenokulturnih zbivanja koja su utjecala na udomaćenje specifičnog crkvenog (najvećma liturgijskog) repertoara, točnije onoga sjevernotalijanskih cecilijanskih skladatelja, u srednjodalmatinskoj otočnoj/priobalnoj sredini, a čiji odjeci nisu zanemarivi ni danas. Ono što je predočeno na primjerima triju mjesta - Hvara i Starog Grada na otoku Hvaru te Vranjica pokraj Splita - stanje je koje bi se zacijelo dalo „preslikati“ i na znatan dio preostalih dalmatinskih naselja, istina, češće onih gradskih

⁶² *Alternatim*-izvedbu predvidio je po svemu sudeći i sam skladatelj, sa svrhom postizanja antifonalnog ili rezponzorijalnog efekta. Međutim, on je najvjerojatnije računao na izmjenu komponiranoga materijala s kakvim jednoglasnim gregorijanskim napjevom, a ne može se također isključiti niti mogućnost recitacije teksta. Što se tiče Vranjica, zanimljivo je primijetiti da su nekadašnji mjesni pjevači (odnosno voditelji) ovu mogućnost doživjeli kao priliku u kojoj će jedan gotovi i zaokruženi skladateljski idiom na sebi svojstven način obogatiti vlastitim napjevom, istina izričajem koji se svojim vokalnim kvalitetama značajno odmiče od izvorne pučke-glagoljaške netemperiranosti, spontanosti pa i rustičnosti.

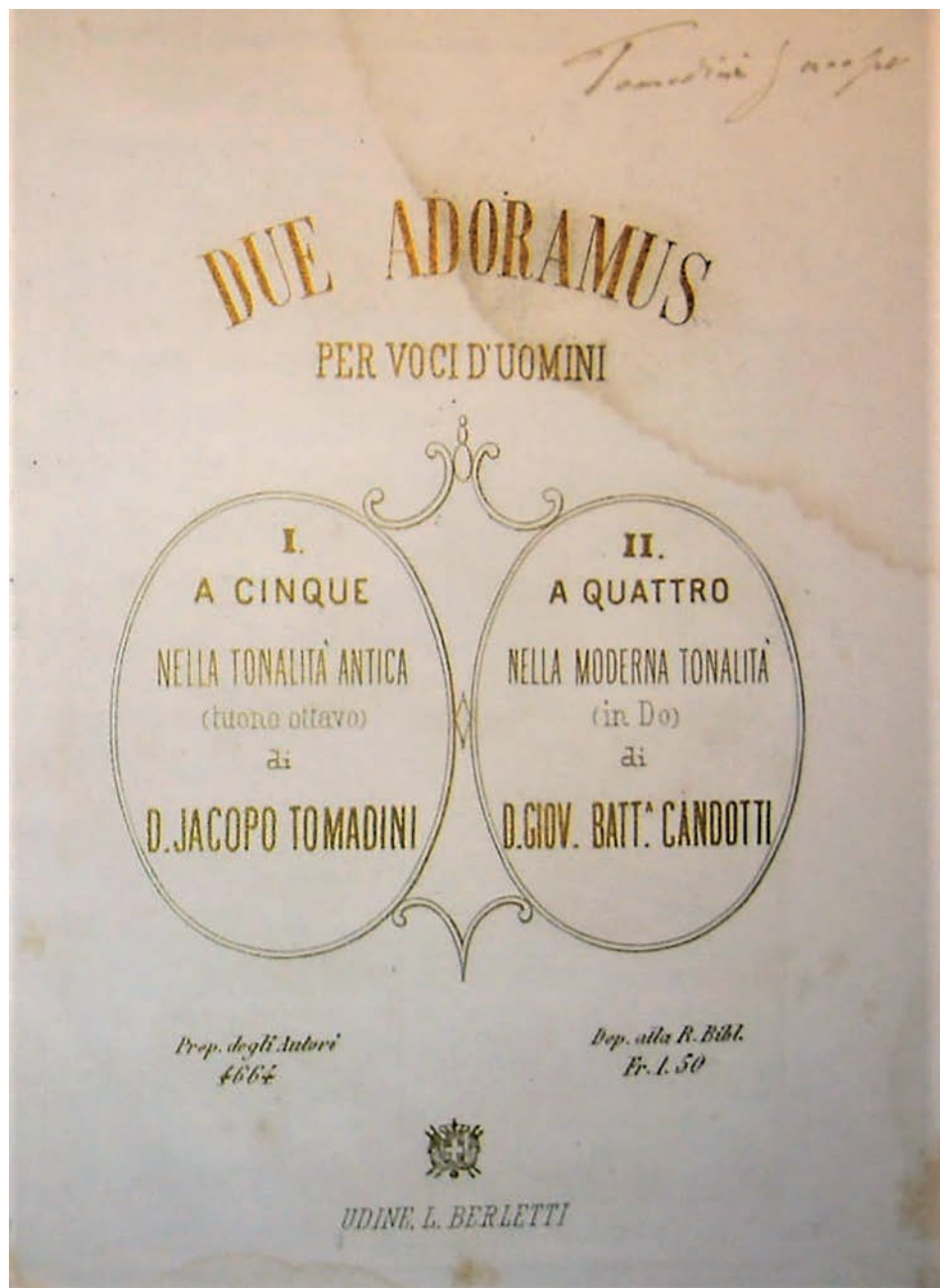
⁶³ Priložena transkripcija dotičnog vranjičkog pučkog crkvenog napjeva načinjena je na temelju snimke od 17. ožujka 2017. (v. **Primjer 4**). U snimanju su sudjelovali sljedeći pjevači: - Tenori I. i II.: Ljubomir Jurić (r. 1945.; pjeva od 1959.); Ante Jurić (r. 1950.; pjeva od 1987.); Ozren Mandić (r. 1956.; pjeva od 1976.); Andrija Jurić (r. 1964.; pjeva od 1978.); Ante Bilić (r. 1940.; pjeva od 1960.); Boris Jurić (r. 1970.; pjeva od 1990.); Joško Jurić (r. 1971.; pjeva od 1990.); - Basovi I. i II.: Blaž Mikelić (r. 1937.; pjeva od 1954.); Ante Jelić (r. 1944.; pjeva od 1975.); Nino Švonja (r. 1984.; pjeva od 1999.); Ante Jurić (r. 1981.; pjeva od 1997.); Mate Jurić (r. 1981.; pjeva od 2009.).

no seoskih. Obuhvatnija istraživanja u tom bi smislu, uz potvrdu (dijela) postojećih spoznaja, po pitanju utjecaja što ih je cecilijanski pokret uzmogao ostvariti u Dalmaciji uopće, zacijelo dala i neke dodatne odgovore. Slučajevi dviju hvarskih crkvenih ustanova drevne prošlosti, katedrale sv. Stjepana i dominikanske samostanske crkve sv. Petra mučenika, već samom činjenicom svoje dugovjekosti (ali i višestoljetnih tradicija izvedbe umjetničke crkvene glazbe!) najprirodnije reflektiraju nastojanja mjesnih crkvenih glazbenika da slijede aktualne glazbenoliturgijske pravce/inicijative. Na svoj način slično se može utvrditi i za mjestošće (nekada selo) Vranjic, staru glagoljašku župu sv. Martina biskupa, čiji su se članovi muškog crkvenog pjevačkog zbora, predvođeni svojim zborovođama i orguljašima, u granicama mogućnosti kojima su raspolagali, nastojali približiti tijekovima recentnije (a njima i stilski drukčije/nepoznate, odnosno „nove“) crkvene glazbe. U svim slučajevima očituje se da su materijalnu, organizacijsku i praktičnu potporu navedenim htijenjima osiguravali mjesni glazbenici i svećenstvo, dok primjeri pozitivna prijema/prihvatanja cecilijanske glazbene estetike i liturgijske normativnosti dodatno rasvjetljuju narav sredinā što su - sklone (i) interpretacijama neoklasične izražajnosti - u svojem (načelnom) konzervativizmu ipak posvjedočile i zamjetnu razinu otvorenosti za relevantne glazbene „novine“.

1	2	3	4	5	6	7	8	
Ib 26	sec. Giovanb. Candotti: Messa breve a sei voci pari in due Cori Con Organo ad libitum-Composta in agosto-settembre 1861, op. 397	RKP Ib-26/7 Caro I Tenor I " " II. (1) " Basso (1) Caro II Ten. I (1) Ten II (1) Basso (1)	RKP Ib-26/1			vert. (8 ^o)	-	-
Ib 27	isti autor: Messa brevissima in do a tre voci con org. obli. g. to	RKP Ib-27/2 organo (1) sa tri gl. (1)				obl.	-	-
Ib 28	isti autor (?): Tu es Petrus	RKP Ib-28/1				obl.	-	-
Ib 29	isti autor: Gloria			RKP Ib-29/1		obl.	-	-
Ib 30	isti autor: Credo	RKP Ib-30/9 Ten. I. pr (1) " I coro (2) " II coro (3) Bass coro (4)				vert.	-	-
Ib 31	sec. Giovanb. Candotti: Tantum ergo in re mag. per due tenori e basso con organo obl.	RKP Ib-31/10 Ten. I. (3) Ten. II (3) Bass (3) org. nepotpuno				obl. org. obl.	-	-
Ib 32	isti autor: Miserere a due voci	RKP Ib-32/23 Ten. I (8) Ten. II (6) Bass (9)				vert.	-	-

Primjer 1. Candottijeva djela zabilježena u: Janka Šanjek,
Popis muzikalija na koru katedrale u Hvaru, 1975.

Primjer 2. *Due Adoramus*, izdanje dviju skladbi J. Tomadinija i G. B. Battiste Candottija s Tomadinijevim vlastoručnim potpisom (Kaptolski arhiv, sign. XXIVc.10, [s. a.]).

SMILUJ SE MENI, BOŽE

(Miserere mei, Deus – Psalam 51[50])

Pučki crkveni napjev iz Vranjica
Snimio (17. ožujka 2017.) i transkribirao M. Jankov

Libero, senza rigore (♩ = c. 100)

»I po mnoštvu« (II. vers)

T VII
mf I po mnoštvu smi-lo - va - nja svo - ga, zbrí-ši zlo - ću - mo - ju. (...)

B

»Jer zločin svoj« (IV. vers)

T VII
Jer zlo - čin svoj - ja po - zna - jem: i grijeh moj pro - ti - va me - ni je - va - zda. (...)

B

»Evo bo u zloći« (VI. vers)

T VII
E - vo bo u zlo - ĩ za - ĩet je - sam: i u grije - si - ma za - ĩe me ma - ti - mo - ja. (...)

B

Primjer 4. Pučki crkveni napjev iz Vranjica, koji se izvodi u kombi naciji
s Candottijevom skladbom.

Mirko JANKOV - Maja MILOŠEVIĆ CARIĆ
**NORTH-ITALIAN CAECILIAN REPERTORY IN DALMATIA:
THREE CASE STUDIES**

Summary

The breakthrough of the Caecilian movement in Dalmatia began in the second half of the 19th century and - given the specific social, cultural and political ties of the two Adriatic coasts - its currents flowed somewhat stronger from the northern parts of Italy. Preserved archival musical sources indicate that sacred music pieces written by North-Italian Caecilian composers became part of the repertoire of cathedrals, monasteries and parish chapels throughout Dalmatia, most notably in the late 19th and early 20th century. However, although most of them gradually disappeared from the ecclesiastical repertoires in Dalmatia, especially with the weakening of the Caecilian movement from the 1930s, contemporary performing practice shows that particular works have been performed to this day, becoming valuable parts of local "live" singing traditions. "Dalmatian" past and present of the North-Italian Caecilian music will be sketched in this paper, based on the study of three cases: the Cathedral of St. Stephen in Hvar, the Dominican Convent Church of St. Peter the Martyr in Stari Grad and the Parish Church of St. Martin in Vranjic. Conclusions on the beginnings and continuity of its performances will be sought by consulting the archival musical sources of the three considered localities, but also through an insight into contemporary music practice there, which testifies the implementation of the (North-Italian) Caecilian repertory and its expression in the local one.

Keywords: Caecilian Movement; North-Italian Composers; 19th - 21st century; Hvar, Stari Grad; Vranjic